

Till

Länsstyrelsen i Västmanlands län
Att: Lena Strömvall
721 86 Västerås

Länsstyrelsen i Södermanlands län
Att: Camilla Åhrlund
611 86 Nyköping

Yttrande över förslag till skötselplan för naturreservatet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen (Ist:s dnr 511-8689-06 resp 511-10362-2007).

Detta yttrande har skett i samråd med Naturskyddsföreningen i Södermanland, Eskilstuna naturskyddsförening och föreningen Sörmlandsentomologerna

Inledning

Skötselplanens inledande beskrivningsdel är insiktsfullt och förtjänstfullt formulerad. Man berör här de stora naturvärdena i området och deras bakgrund och karaktär. Snart nog i texten förflyttas dock tyngdpunkten och huvudintresset till områdets kulturhistora. Detta är anmärkningsvärt då Mälarens ädellövtrakt utpekats som särskilt angelägen i den nationella och de regionala skogstrategierna. Dessutom har Ridö-Sundbyholmsarkipelagen av såväl utländska som inhemska experter utpekats som ett av vårt lands allra förnämsta områden när det gäller biologiska värden och artbevarande. Många och noggranna inventeringar av flora och fauna i området har utförts, men inga av dessa nämns eller refereras till i texten! Dessutom har området diskuterats som nationalpark men inte ansetts uppfylla dess krav. Med rätt syn på ekologisk funktionalitet, successioner och dynamik kommer Ridö-Sundbyholmsarkipelagen att på sikt utvecklas till en självklar nationalpark. Med fel eller för svaga åtgärder kommer den ytterligare att förfalla och dess biologiska värden att elimineras.

Ekologisk målbild

Skötselplanen styrs synbarligen inte av någon ekologisk målbild och tar heller inte hänsyn till det landskapsekologiska perspektivet, men de syften som anges med naturreservatet möjliggör ändå att det mycket angelägna målet att här utveckla och vidmakthålla ett landskap med unika egenskaper ur såväl svenskt som europeiskt perspektiv (Se nationella skogsstrategin) kan nås. Det får inte råda någon tvekan om att det är de biologiska värdena som i detta område är de unika och att det är de som i första hand måste omhändertas.

Betespåverkan

En viktig konsekvens av detta synsätt är exemplet bete/betespåverkan. Skötselplanen gör ingen distinktion mellan brukningsformen bete och den ekologiska funktionen betespåverkan. Planen prioriterar dessutom tydligt bete på de öppna markerna i ett syfte att hålla brukningslandskapet öppet och menar att denna åtgärd är den mest brådskande. Vi kan på intet sätt dela den uppfattningen. Det unika med ädellövskogen och den därav beroende värmereliktfaunan i området befinner sig nu i ett närmast akut, kritiskt läge till följd av igenväxning och en på många sätt rubbad ekologisk balans och dynamik under de senaste 30-50 åren.

De huggningar i skogsbestånden som måste genomföras med det snaraste om inte naturvärdesträden skall dö kan inte genomföras som enda åtgärd. Utan en betespåverkan i skogslandskapet kommer igenväxningen efter en sådan åtgärd att ta en sådan fart att effekten blir en helt annan än den avsedda. Betespåverkan i skogsbiotoper kan ske genom att betande nötkreatur har tillträde även till dessa – förutom till de öppna markerna. Det innebär att stängseldragningen måste ske på ett annat och genomtänkt – och mycket billigare sätt. Betespåverkan i skogsmarken på de större öarna måste prioriteras först! Det är denna resurs som löper den akuta faran att försvinna; de öppna markerna har mer tid på sig innan de skadas i samma omfattning av ett mindre uttalat bete. Dock finns det vissa områden som betas idag som har naturvärden som snabbt kommer att skadas vid upphörande bete. De öppna områden som inte betas idag har ringa naturvärde och därför inte heller något som kan "skadas" vid uteblivet bete.

Betespåverkan som en ekologisk faktor utövas också med fördel av klövvilt, som dessutom har en annan profil i sin påverkan och tillför naturlig dynamik i ekosystemet här. Skötselplanen röjer på denna punkt en del missuppfattningar. Angelägen föryngring av löv i skogsbiotoperna sker inte genom bortskjutning av klövvilt utan genom skapande av de föryngringsrefugier som naturlandskapet erbjuder, nämligen fallna (i detta fall: fällda) träd och kronbråtar samt skyddande snår och buskage. Sistnämnda får inte konsekvent bortröjas som planen föreskriver. Självklart skall jakt förekomma eftersom stora rovdjur saknas som ekologisk faktor.

Successioner och dynamik

En ytterligare fundamental synvinkel på skötseln som inte framkommer i planen är att naturmiljöer och skog alltid är någon form av successioner med olika former av dynamik. Hela reservatet kan inte se likadant ut och varje skötselområde kan inte ständigt ha samma utseende – eller ekologiskt uttryckt samma successionsstadium. Det fanns i naturlandskapet en cyklisk påverkan som skötselåtgärderna så långt som möjligt måste efterlikna. Sveaskog har i sin plan för Ekoparken redovisat god insikt i detta.

Skötselområden

För skötselområdena 7 – 12 vill vi göra speciella kommentarer:

Skötselområde 7, trädklädd betesmark: betespåverkan samt lövföryngring genom naturlig eller naturligt efterliknande dynamik såsom trädbråtar och buskage måste framgå. Texten om att "träd och buskar av igenväxningskaraktär ska tas bort" kan stå i konflikt med ovanstående samt även med texten om "god tillgång på blommande och bärande buskar", som är ett mycket viktigt element i ett trädlandskap som detta.

Skötselområde 8, ädellövskog: skall i hanteringen i princip likställas med område 7. Båda skall kunna kallas ädellövnaturskog.

Skötselområde 9, bokskog: knappast något relevant område i reservatet då den är planterad och främmande för trakten.

Skötselområde 10, övrig lövskog: här gäller i högsta grad kravet på ståndortsanpassad skötsel. Det är självklart att planterad gran till exempel intill Lastudden och på nordvästra delen av ön skall tas bort och att denna åtgärd måste genomföras skyndsamt, då den uppväxande granen nu akut hotar underliggande lövföryngring. En helt annan situation föreligger exempelvis på Kuröns norra del där det finns en naturligt föryngrad löv- och granskog med rik trädslagsblandning. Här måste man tillåta en naturlig dynamik att verka med betespåverkan och naturliga lövföryngringsskydd. Samtidigt måste man vara beredd att i ett lämpligt framtida läge gå in med åtgärder som efterliknar den naturliga störningen – alternativt anlägga verklig brand.

Skötselområde 11, lövsump- och svämlövskog: här måste också i högsta grad gälla successions- och störningstänkandet. Att ange som mål att "alla naturtyper i området skall ha en av människan opåverkad hydrologi" är omöjligt eftersom den stora hydrologiska motorn Mälaren är så reglerad att all ursprunglig dynamik i de strandnära svämskogarna är satt ur spel. Skötselåtgärderna måste med fantasi efterlikna de störningar som naturlandskapet en gång erbjöd, och de måste ske med den cyklicitet (för stora vattenstörningar 50-100 år) och den variation som detta innebar.

Skötselområde 12, barrdominerad naturskog: bör uppfattas som en sen succession av område 10 där dock anläggning av skog och produktionsinriktad skötsel påverkat resultatet. Dynamiken bör upprätthållas genom att äldre granar avverkas och att naturlig föryngring av en naturlig trädslagblandning sker enligt principerna ovan.

Fågelskydd

Fågelskyddet nämns inte i skötselplanen, men på kartorna finns ett antal smärre öar inringade med den oklara beteckningen "fågelskår". Om man med detta avser fågelskyddsområden finns det anledning att påpeka att respekten för sådana kräver att de är relevanta. Relevansen av de markerade skären måste ifrågasättas.

Det är tveksamt om det angivna målet för antalet par av häckande fiskgjuse är realistiskt sedan havsörnen nu etablerat sig i området och Mälaren i övrigt.

Friluftsliv

Friluftslivets behov är i princip väl genomtänkta. På Sundbyholmsön torde dock krävas ytterligare soptunnor och toaletter på hållarna norr om den föreslagna. Fritidsfisket är betydligt mer omfattande i området än vad planen förmodar.

Vi saknar emellertid ett initiativ till uppförande av Naturum eller motsvarande på såväl norra som södra fastlandssidan av reservatet. Marknadsföringen av reservatet till allmänheten samt en presentation av områdets naturvärden - och deras skötsel! - är båda mycket angelägna.

Se även våra kompletterande synpunkter i bilaga 1 och bilaga 2 som vi anser har relevans när skötselplanen ska fastläggas för den värdetrakt som Ridö-Sundbyholmsarkipelagen omfattar

Eskilstuna, 2007-11-18

Lennart Eriksson
Ordförande
Ornitologiska klubben i Eskilstuna/OKE

Leif Carlsson
Faunagruppen
Ornitologiska klubben i Eskilstuna/OKE

Bilaga 1

Några reflektioner över naturvårdsinsatser där målet är ekologisk funktionalitet och kontinuitet under överskådlig framtid, som vi anser bör råda i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen .

Naturvården av idag förleds ofta av att man tycks tro att ett visst naturtillstånd alltid kommer att råda, dessvärre på en viss begränsad yta (N - biotoper, reservat etc.), vilket leder till att man helt glömmer både landskap, naturliga successioner och störningsregimer som är grunden för arters anpassningar och krav.

Hävd tillräknas oftast stor betydelse i traditionell naturvård.. Detta kan ha sitt berättigande i ett ekologiskt sammanhang bara man inte förleds av tanken att detta har skapat arterna. Möjligen kan man påstå att dom har hankat sig kvar eftersom hävden har efterliknat naturliga störningar i tillräcklig grad.

Naturvården tycks inte vilja ta till sig att arterna är anpassade för förändringar, successiva förändringar i landskapet! Successioner avlöser cykliskt varandra i landskapet.

Utöver detta bör man beakta att varje successionstadium har sina arter. Att skapa rullande scheman av successioner i ett landskap är att tänka långsiktigt och sörja för framtida kontinuitet. Att tro på att vissa avgränsade miljöer kommer att se likadana ut i framtiden är att lura sig själv och inte minst arterna!
Däremot varierar tiden vad beträffar varaktighet och leveranstid mellan olika miljöer

Artgrupper och nationellt ansvar

Den mest prioriterade artgruppen i skogen för vår geografiska del är insekter och därmed också många skogslevande fåglar. Detta talar sitt tydliga språk dvs det gäller att prioritera insektsrika miljöer. I annat fall tar vi inte vårt nationella ansvar kopplat till "Skogsstrategin"

"Naturliga störningar" och successioner:

Efterlikna naturliga störningar på konstlad väg så lång som möjligt
Se till att alla successionsstadier finns i ett landskapsperspektiv (arkipelagen)"

Framtida kontinuitet!

Var inte rädd för att fara våldsamt fram på "rätt ställen", ty så uppträdde förr de naturliga störningarna !

Okonventionella metoder bör ges utrymme för att tillskapa t ex död ved och åldersvariation
Utan tillräcklig påverkan i dessa skogar styrs trädslagssammansättningen åt det sekundära hållet på pionjärens bekostnad.

Slutord.

Ridö-Sundbyholmsarkipelagen ger oss en unik möjlighet att i ett landskapsperspektiv med över 1000 ha trädbevuxen mark upprätta rullande scheman av succesioner i miljöer där ädellövnaturskog och naturskog, med sin mångfald i fauna och flora, skulle kunna tillåtas dominera .

Kompletterande synpunkter på: Skötselplan för naturreservatet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen i Eskilstuna, Strängnäs och Västerås kommuner.

Fritidsfiske

Text på sid 19: "Fritidsfiske sker troligen i mindre utsträckning i denna del av Mälaren än längs fastlandet....."

Allt är givetvis relativt men utifrån vår erfarenhet från området sedan mer än 30 år tillbaka (i vissa fall 50 år) anser vi att fritidsfiske bedrivs i relativ stor utsträckning inom hela arkipelagen. Främst då gäddfiske längs stränderna, men även gösfiske på djupare vatten. Detta till skillnad från större delen av stranden på det sörmländska fastlandet.

Friluftsliv

Markerade anläggningar enligt Skötselplanekarta, bilaga 4:3 tycker vi vara väl genomtänkta. Vi anser dock att ytterligare en soptunna och torrtoalett vore önskvärt på någon av hållarna mitt på västra sidan av Sundbyholmsön. Besöksfrekvensen här är betydligt större än på t. ex Långholmen.

Bra att möjlighet ges att komma iland på södra delen av Nysslingen. Vassröjning och eventuellt bortskaffande av gammal vassmatta krävs dock för att återupprätta den tidigare lilla sandstranden. (Utifrån vindförhållandena är det nödvändigt att rastplatsen läggs norr om den f. d. sandstranden).

Fågelskydd

På Skötselplanekarta, bilaga 4:2 a finns fågelskär markerade med blått. Några övriga handlingar som berör fågelskyddsområden har inte kommit oss till del.

Finns givetvis anledning att titta över befintliga fågelskydd som upprättades 1984.

Många av de småöar som markeras vara / bli fågelskär ställer vi oss dock mycket undrande till. Hjärtlappen och Grävlingen t. ex. är inga fågelskär idag och kan ju förstås inte vara tänkta att bli framtida sådana??

Det nu befintliga fågelskyddet föregicks av många överväganden. Så bedömdes t. ex. öarna väster och söder om Lilla Jungfrun som olämpliga för fågelskydd utifrån sociala och praktiska skäl. (Svårt att få acceptans från friluftslivets sida och även svårt att få skyddsavstånden respekterade). Även skydd av Bockaskär väster om Sundbyholmsön är högst tveksamt utifrån dessa aspekter. Ingen av nämnda öar nyttjas idag i någon högre grad av fågellivet. Vi förutsätter således att en revidering av fågelskyddsområdena kommer att föregås av diskussioner och samråd.

Fiskgjuse

Under rubriken Övergripande bevarandemål står att 15-20 par fiskgjuse skall häcka årligen i området. Under de senaste tre åren har fiskgjustehäckningarna inventerats inom arkipelagen och de senaste två åren har då endast 12 häckningar hittats trots omfattande sökningar efter fler bon. Ytterligare en häckning har, enligt uppgift, funnits på nordvästra Ridön, men då detta bo inte kunnat ses från vattnet har det, utifrån de kriterier som tillämpats, inte ingått i undersökningen. Totalt har alltså 13 häckningar konstaterats de senaste två åren.

Finns anledning att tro att havsörnens närvaro i området åtminstone är ett förmodat skäl till denna minskning. Bevarandemålet 15-20 häckningar känns alltså i dagsläget lite väl ambitiöst.

Finns all anledning att följa denna intressanta utveckling dessa två arter emellan.

Referenser

Vi tycker det är mycket märkligt att det inventeringsunderlag som togs fram av Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) under 1970-talet inte finns med som referensmaterial. Professor Ingemar Ahléns redovisningar av däggdjursfaunan och Bengt Ehnströms inventeringar av insektsfaunan trycktes visserligen inte upp, men finns tillgängligt hos bl. a. Sveaskog liksom Lars E. Kers botaniska inventeringar som har publicerats av Länsstyrelsen i Södermanland (maj 1979).

Hans Rydbergs inventering av kärlväxter och svampar, publicerat av Länsstyrelsen i Södermanland 1990, finns heller inte nämnd.

Hans Rydberg har dessutom haft en artikel införd i Svensk Botanisk Tidskrift från ett besök på Bjurholmen där mycket intressanta botaniska värden redovisades.

Förutom detta finns "Översiktlig naturvårdsinventering av Ridö-Sundbyholmsarkipelagen" gjord 1972 av Claes-Göran Eriksson..

En studie av det rörliga friluftslivet genomfördes på uppdrag av länsstyrelserna av Mats Sjöborg och Jan M. Olsson år 1975. (Enligt denna studie var f. ö. 70% av de som då besökte området här för att fiska).

Förhoppningsvis finns åtminstone delar av ovannämnda referensmaterial inlagt i Natura 2000-databasen, område Ridöarkipelagen och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra, i annat fall tycker vi detta vara högst anmärkningsvärt utifrån alla referenser kopplade till arkipelagens kulturhistoria och kulturmiljöer. Som tidigare framgått anser vi att det är områdets mycket stora och helt unika naturvärden som ska prioriteras.